

S. Vukušić promatra naglasnu problematiku s gledišta zapadnoga novoštokavskog naglašavanja, opravdane osnovice za hrvatsku naglasnu normu, a dio te problematike, imenice m. r. s nastavkom Ø, zahvaća u cjelini, i oboje je izrazita vrijednost ovoga priloga. Dakako, članak ima i nedostataka: ne samo da je broj informanata malen nego oni ne predstavljaju ni sve hrvatske zapadne novoštokavske govore, da spomenemo samo dva nedostatka, ali kao početak sustavnoga preispitivanja naše dosadašnje naglasne norme i njezina utvrđenja na novim osnovama veoma je značajan i smatramo da je zavrijedio da ga objavimo. Nadamo se da će potaći hrvatske akcentologe da prihvate ovu inicijativu i da će svojim priložima potpunije osvijetliti ovo važno područje norme hrvatskoga književnog jezika.

O S V R T I

TRAŽIMO ZAMJENE ZA NEPRIHVATLJIVE TUĐICE

Od jednoga čitatelja iz Gospića dobili smo pismo koje navodimo u cijelosti:

»Pratim i čitam časopis Jezik već više godina i zadovoljan sam sadržajem i njegovom ulogom u razvoju našeg jezika. Međutim usudio bih se predložiti Vam da u časopisu otvorite rubriku u kojoj bi svi zainteresirani pokušali stvarati nove riječi za one pojmove koji već postoje u našem jeziku, ali ih izražavamo stranim riječima ili kojekakvim kovanicama. Kad se već danas sasvim dobro služimo s riječi željeznica, onda bi trebalo i druge riječi izmisliti, a to bi se moglo putem časopisa Jezik, koji bi predložio za koji pojam i stvar se traži nova riječ i po prispjelim prijedlozima usvojila bi se ona koja već ima neku podlogu u narodnom govoru ili je najviše u duhu hrvatskoga jezika. Negdje sam za gojzerice pročitao riječ potkovanke, ali se nije raširila ta nova riječ. Na primjer za stroj za pranje rublja predlažem riječ rubljač, za kilogram teg ili zateg, i tako bi se moglo godinama stvarati nove izraze za poznate stvari i upotrebljavati ih umjesto tuđica.«

Čitatelj pokreće zanimljivu temu, ali ona za naš časopis nije tako nova kao što bi se u prvi tren moglo pomisliti. Dovoljno je pogledati u Bibliografiju Jezika, u odjeljak Leksikologija, a posebno u pododjeljke Strane riječi i Terminologija pa će se vidjeti da ni tu stranu nismo zanemarili. Ipak ovu zamisao smatramo vrijednom i pismo objavljujemo kao poticaj za šire i sustavnije bavljenje ovom problematikom našega književnog jezika. Sigurno je da za njegovu kulturu nismo učinili sve što se može učiniti jer se često upotrebljavaju strane riječi koje se dobro ne uklapaju u naš književni jezik. Katkada se to čini iz nemara, snobovštine, ali katkada pojedinci i nisu krivi jer je naša riječ ostala zapretana duboko u nekom rijetkom rječniku ili časopisu, ako je uopće zabilježena, ili bolje riječi nema jer mi nismo učinili sve što je u našoj moći da je nademo. Pojedinci, ma kako bili nadareni, ne mogu dospjeti na sve i kad bi sve znali riješiti. Ali svi možemo sve. Tvorbene su mogućnosti našega jezika goleme, a stvaralačke snage našega naroda neiscrpane, tako da možemo gotovo za svaku neprihvatljivu tuđicu naći svoju riječ. Potvrđuju to tisuće dosadašnjih ostvarenja.

U naslovu i maloprije poslužili smo se izrazom *neprihvatljiva tuđica* jer želimo naglasiti da to nastojanje nipošto ne znači da za svaku tuđicu tražimo našu riječ. Mnoge su se tuđice dobro prilagodile našem jeziku, a mnoge se mogu lako prilagoditi pa ni za svaku takvu novu ne treba tražiti zamjenu ako zamjena nije sasvim jednostavna. Pogotovu ne treba tražiti zamjene za potpuno prilagođene i usvojene strane riječi, a to u prvom redu vrijedi za mnoge iz latinskoga i grčkoga jezika. Tako npr. za *kilogram* ne treba tražiti zamjene. To bi bilo nepotrebno trošenje i snage i vremena. Zato je riječ o *neprihvatljivim* i *nepotrebnim* tuđicama. A takve nam riječi danas često dolaze, upravo naviru iz engleskoga jezika pa svoj reflektor treba okrenuti u prvom redu prema njima.

Ima riječi koje su na granici prihvatljivosti pa tu treba biti posebno osjetljiv. Ako za njih već predložimo zamjene, tada one moraju biti potpuno prihvatljive. Jasno je zašto *potkovanke* nisu potisnule *gojzerice* jer nije bitno obilježje gojzerica da su potkovane. Nešto je proširenija zamjena *okovanke*, kako piše u Klaićevu rječniku stranih riječi i u Rječniku srpskohrvatskog književnog jezika MS s. v. okovanka. Međutim u skijaškim krugovima čuo sam da se riječju okovanka naziva cipela koja služi samo za skijanje, u kojoj se uopće ne hoda, pa gojzerica ostaje i dalje naziv za posebnu planinsku cipelu.

Često se tuđica zamijeni našim izrazom, ali on katkada nije dobar, pogotovu ako je višečlan ili ako nije načinjen u skladu s jezičnim sustavom pa i tada treba tražiti bolji izraz. Tako smo *self-service*, *supermarket* zamijenili sa *samoposluživanje*, *samoposluža*, ali je D. Alerić pokazao da se u značenju prostorije, zgrade može naći još bolji izraz: *samoposluživaonica*. Drago nam je kad vidimo da ona polako prodire.

Tako ni *stroj za pranje rublja* nije najbolja zamjena za *vešmašinu* jer je višečlan. Nešto je bolji naziv *peraći stroj*, ali mogao bi se naći još bolji, od jedne riječi. Ni ri-

ječ *rubljač* nije najbolja jer se sufiksom *-ač* u našem jeziku normalno ne tvore imenice od imenica, a dosad nema ni jedne koja bi značila stroj. Tvorbeno bi bolja bila *peračica*, ali ni ona nije lako prihvatljiva jer je takva tvorba rijetka, a smetnja joj je slaba opreka s *peračica*. No možda se može naći i bolja riječ. I ovo je mnogo za početak. Pokazuje da mogućnosti ima dosta samo ih treba znati iskoristiti.

Sve je to napisano kao poticaj čitateljima da nam pišu o riječima za koje misle da bi trebale zamjene, a još bi bolje bilo da predlažu zamjene koje su sami načinili ili ih čuli od drugih. Kao početak i primjer u idućem članku objavljujemo zamjene za *grape-fruit*. Posebne rubrike ne treba otvarati jer je rubrika Osvrti dovoljno široka.

Stjepan Babić

GRAPE-FRUIT

Posljednjih desetak-petnaestak godina u nas se mnogo prodaje južno voće nastalo križanjem limuna i naranče. Znanstveno mu je ime *Citrus decumana*, a mi ga nazivamo raznim likovima engleske riječi *grape-fruit*.

Mislim da je to tipičan primjer riječi za koju treba naći zamjenu jer se ta tuđica ni kao cjelina ni u svojim dijelovima ne uklapa dobro u naš jezik. Iako se već duže vremena upotrebljava, još se nije ustalila u jednom liku. Najčešće su upotrebljavali likovi *grejpfrut* (*grèjpfřut*) ili *grejp* (*grèjp*, *grèjp*).

B. Klaić u Velikom rječniku stranih riječi, Zagreb, 1966, *grèjpfřut* upućuje na *grape fruit*, ali to nije prihvatljivo jer opću stranu imenicu koja je u živoj upotrebi ne pišemo izvorno, a opet nije prihvatljivo da izgovaramo *grape-fruit*. S druge strane i *grejp-fruit* i *grejp* osjećamo kao izrazite tuđice već zbog glasovnoga sastava. U našim riječima nema suglasničkog slijeda *-jpf-* niti naše riječi završavaju na *-jp*. Da bi ta riječ bila u skladu s našim glasovnim sustavom, trebalo bi je glasovno promijeniti. To je već učinjeno